

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2'40; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Strmo pot št. 4. — Le frankovana pisma se prejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Leto I.

Ljubljana, meseca novembra 1904.

Štev. 8.

Vsebina: Uvodnik. — Doneski k našemu ljudskemu vseučilišču. — Aforizmi o političnih strankah. — Akademija. — Akademsko tehniško društvo »Tabor« v Gradcu. — Listek. — Listnica uredništva. — Iz upravištva.

Ljubljana, 1. listopada 1904.

Že opetovano se je oglasila »Omladina« v zadevi gmotnega vprašanja slovenskega dijaštva. Dokazala je, kakšne pogubne posledice ima njegov slabi materijelni položaj za vso slovensko družbo, dokazala tudi, da je rešitve pričakovati od samopomoči složnega dijaštva, ki naj v delu za svoje gmotne interese izloči vsako strankarstvo.

Novo šolsko leto je prineslo v vseučiliška mesta novih trum mladeničev z idealnimi nameni. A glad je žgoča slana, ki grozi umoriti plemenito vejico, ki je vzklila iz naroda. Novi kričeči slučajji ubožstva potrjujejo, da se moramo zganiti k odločnejšemu nastopu. Brezobzirni moramo biti, vsaj je v tako perečem vprašanju dijaški list prvopoklicani glasnik. Zavestni pa smo dovolj, da zahtevamo, da se z dijaškim gmotnim vprašanjem bavijo tudi širši krogi, ker zastruplja rana v dijaštvu ves narodni organizem.

Na Českem je že danes priznan kot opravičen izrek, da podpiranje dijaštva ni obdarovanje, ampak izpolnjevanje dolžnosti. Skupnosti dolgovan davek je gmotno vzdrževanje dijaštva. Pri nas nismo še tako daleč, a toliko smo vendar že napredovali, da se je preživel nazor, da sta izobrazba in bogastvo neločljiva pojma, in uveljavilo načelo, da sme študirati vsak, kdor čuti zato duševno sposobnost.

Današnje dijaštvo pa tudi v izredni meri zasluži pozornost naroda. Slovensko dijaštvo že dolgo dobo ni bilo tako resno in živahno delavno, kot zadnja leta. Brezdvoma bi tudi statistik učnih uspehov slovenskih dijakov zapazil naglo rastoči napredek v strokovni delavnosti. Krokarska romantika je končana. Stari dijaki nazivljajo sedanjo generacijo filistrožno in tožijo, da ni več tistega »življenja« v dijaštvu kot nekdanj...

Brezdvomno duševni nivô dijaštva raste, v obratnem razmerju postaja njegov gmotni položaj nevzdržljiv. Dijakov, ki žive od podpor je vedno več, podpore pa se mu izmikajo. Letos v dunajski »Studentenheim« niso vsprejeli nobenega Slovenca, na vseh krajih pri podporah in stranskih zaslužkih odklanjajo Slovence zaradi njihove narodnosti... Nemška univerzitetna mesta se nam polagoma zapirajo. Naša podporna društva ne morejo zmagovati navala prosilcev. Na Dunaju mnogo mladih dijakov v pravem pomenu besede **strada** in je po več dni le skorje kruha. Tovariši jim težko pomorejo. Od Nemcev nimajo mnogo pričakovati, Slovenstvo jih ne vzdržuje. V tej žalostni povesti igrajo neki slovenski klerikalci najnižjo ulogo. Le dva slučaja naj navedemo: Ugledno vseslovensko (!) društvo obljubi abiturijentu 400 K podpore — če vstopi, ko pride na Dunaj, v »Danico«. Ni se uklonil, zato pa strada! — Abiturijent prosi strica-duhovnika, da mu pri posojilnici jamči za 200 K. Ta je voljan to storiti, ako gre abiturijent v — »Danico«. Tudi ta značajni naš tovariš danes raje strada. Tak duhovnik si upa še citirati geslo »Svoji k svojim«. Mladostno energijo naj porazi lakota! Podel prekupec naj triumfira nad značajem!

V našem listu odvarjamo s tem javno govorilnico za pritožbe in nasvete v gmotnih zadevah*). V to gnjilobo treba enkrat z bakljo posvetiti ter škodljivce slovenskega dijaštva, kateri ne znajo ločiti denarja od prepričanja, kateri požirajo bližnjemu dijaku po nepotrebem podporo, javno osramotiti, da bomo vedeli ločiti hinavce od poštenjakov.

Slovensko občinstvo naj obilno podpira naša podporna društva, vpliva naj na denarne zavode in javne korporacije, da v svojih proračunih ustavijo stalno podporo ubožnim slovenskim dijakom. Slovensko dijaštvo naj, ko se vrne domov, z vso energijo dela v tem smislu. Tudi dijaštvo samo je pripravljeno posredovati podpore, da odpomore momentanni strašni bedi.

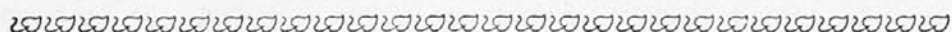
Ko pa bodo pripravljalna dela »Slovenije« končana, takrat se združi vse slovensko dijaštvo. Po novem letu priskočimo vsi brez izjeme in 1.) preglejmo svoj položaj do zadnje podrobnosti — socialna statistika slovenskega dijaštva, 2.) iščimo novih virov ter 3.) regulirajmo pravično razdelbo podpor. Ta čas pa delimo bratsko z bednim tovarišem.

Naša podporna društva, osob. »Radogoj« tožijo, da se od onih, ki so prejeli brezobrestnih posojil, mnogi niti ne zmenijo, da bi, čeravno so že v dobrih službah, denar vrnili in omogočili številnejše podpiranje. Tudi take gg. si bo dijaštvo ogledalo od blizu.

Nikdar ne moremo dovolj povdariti, da treba sloge vseh slovenskih dijakov za rešitev gmotnega vprašanja. Liberalno dijaštvo prav lepo prosimo, da naj opusti brezbržnost, saj se gre za naš skupen interes! Prosimo tudi klerikalne tovariše! Tovariše jih imenujemo, saj smo mnenja, da bodejo zmagali dobri elementi, ki vedo, da mora poštenjak zavrniti vsako podporo, ki je vezana na njegovo strankarsko prepričanje. Sami morajo z nami vred

*) Kdor poroča o kakem slučaju, prevzame s podpisom jamstvo za resničnost svojih trditev. Uredništvo v slučaju potrebe dopisnika objavi.

zavrnite take prekupce, ki z denarjem kupujejo duše. Kar se nas tiče, se bomo vsikdar dosledno držali načel, ki jih tu izrekamo, kjer pa bomo opazili ljudi, ki skušajo kupiti ali se dajejo kupiti, kjer se z denarjem »utrjuje prepričanje«, tam bomo nastopili tako brezobzirno, da slovensko dijaštvo še ni doživelo take ostrosti. Storili bomo to v imenu kolegijalnosti, ki jo naj obvladuje nравnost in poštenost.

Doneski k našemu ljudskemu vseučilišču.

Da se prirejajo predavanja, to samo na sebi na Slovenskem ni novo. Povsem nova pa je smer ki jo pri nas zasledujejo današnje priredbe predavanj. Naša »poljudno-znanstvena predavanja« so poskus, prenesti k nam univerzitetno ekstenzo.*) Znanost, ki se zbira na vseučiliščih, naj postane last širših slojev. Ves pouk se vrši po natančnem programu, ki je stvorjen po predavateljski teoriji, izpeljani iz praktičnih izkustev — po nekaki pedagogiki za mase. Učitelji so univerzitetni profesorji in docenti, učenci ponajveč velikomestni delavci in inteligenca srednjih stanov. Iz Anglije je ideja prišla preko Prage in Dunaja k nam.

Kopirati ne smemo, to je gotovo. Treba se čisto osamosvojiti svojemu izobraznemu stanju in svojim dosedanjim izobraževalnim sredstvom primerno. Naš človek, ki mu je ekstenza namenjena, je čisto drugi kot angleški ali dunajski, ali češki. Pred našo ekstenzo ne deluje dobra ljudska šola, manjka meščanska šola ali kak strokovni učni zavod. Naša ekstenza ima ves drug objekt tudi po stanu. Imeti mora drug sistem, drugo metodo, pedagogiko. Vsa ta teoretska vprašanja dognati, je naloga »Akademije«, ki se je baš ustanovila.

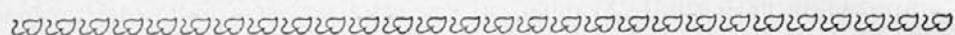
»Akademija« poroča, da je priredila predavanja, da preizkusi teren in razmere. Uspeh predavanj v tem pogledu ni velik. Doseglo pa se je, da se je opozorila javnost na najznamenitejše moderno izobraževalno sredstvo — na predavanja. Slučaj je odločal, v kateri kraj je šel predavat o slučajno izbranem predmetu slučajno pridobljeni predavatelj. Predavanja so se vršila brez spopolnjujoče se celote, s ciklom se ni poskusilo. »Poskusna« predavanja kritike ne bi prenesla. — Zato je tudi njihov uspeh pri ljudstvu bil majhen.

Poljudni govornik mora poznati izobrazno ali bolje rečeno: kulturno stanje poslušalcev. Kakor iz avtomata ali po žrebu pošiljati predavatelje venkaj, nima ugodnih posledic. Predavatelj mora svoje učence približno poznati. Ekstenza istinitih univerz na tem, da sta si predavatelj in učenec tuja, ne trpi tako, kot naša ekstenza, ker ima ona pred sabo ljudi več ali manj slične izobrazbe. Pri nas bi že dolgo obetana, pa

*) Slovenske dijake opozarjamo na brošuro »Vseučiliška ljudska predavanja«, izišlo v zalogi »Naših zapiskov« v Ljubljani. Cena 10 h. Op. uredništva.

še čisto nič započeta akcija za kulturno statistiko, ki jo baje namerava »Akademija«, temu precej odpomogla.

Dosedanji poskusi poljudnih predavanj, so dokazali, da minicijozna skrb za sposobnost ljudskih govornikov, predno se jih pripusti pred ljudstvo, ni nikdar pretirana zahteva. Socijalna izobrazba, demokratični duh so predpogoji za teški posel poljudno znanstvenega predavatelja. Neuspeh ljudi, ki so predavali brez teh svojstev, se zrcali v kritiki poslušalcev, ki so mislili, »da so prišli gospod kandidat za poslanca« ali da se hoče iz njih norčevati! Ljudski govornik se ne sme obnašati pretirano prijateljski, svojega znanja ne povzdigovati. Ljudstvo kaj takega le prehitro spozna. — Frazarski teoretik v potu svojega obraza dela, na metre dolge stavke. Tujka mu drči iz ust, za tujko. Govor je nejasen. Fraze mučijo, tujke delajo občutek kot kamen, ki je med jedjo zašel v zobe. Po 40—50 minutah neumljivega predavanja se vrača ljudstvo umorjeno in vsega sito domov. (Dalje prihodnjič.)

T. G. Masaryk:

Aforizmi o političnih strankah.*)

I.

1. Kolikor glav, toliko misli. Velika zamotanost družabne organizacije, raznovrstnost in različnost nazorov, smeri in interesov nujno vede k strankam; naravno je največ strank tam, kjer so nazori in težnje manj jasne in manj določne, naj že izvira ta nejasnost iz pomanjkanja poznanja ali pa iz te okolnosti, da je težko razrešiti v danem slučaju problem tako, da bi se razrešitev pripoznavala splošno. Celo med matematiki so stranke; kako bi torej ne bilo strank v politiki?

2. V vseh državah in v vseh narodih v začetku političnih strank skoro ni bilo; nastopale so pozneje in vsled naravnega razvoja se povsod množe. Že zato, ker je vedno več glav, je vedno več misli, torej tudi strank. Vedno več pa je političnih strank v prvi vrsti vsled politične prostosti, ki se je polagoma razvijala povsod pri vseh narodih. Stranke so dokaz političnega gibanja; strank ni tam, kjer je družba brezbrizna. Stranke pomenijo življenje.

3. Kjer ni politične prostosti, tam so nepolitične stranke, v prvi vrsti literarne, znanstvene, verske. Toda pod plaščem literature ali filozofije se navadno skrivajo politični nazori; ako se le nekoliko popusti, postane to stranka politična, kar je bilo včeraj stranka literarna. Tako je bilo in je dosedaj na Ruskem; v Parizu se je za Napoleona III. v literarnih salonih pripravljala današnja republika. Pri nas realizem v kritiki in literaturi ravno tako pripravlja premembo dosedanjih političnih strank.

*) Natisnjeno v prvič v »Kalendáři českého studentstva« l. 1890. v drugič v »Almanachu Slavie« l. 1904.

4. Četudi si je strank želeli, vendar s tem še ni rečeno, da je družba najsrečnejša, če je razstrankana na množino prepirajočih se gruč. Tudi moderni individualizem ne pozna samo delitve dela, temveč tudi organizacijo, ne razdira vsega družabnega soglasja, sili seveda k vedno potrebnim reviziji starejših političnih principov. To ravno je naloga glavnih političnih strank.

5. Stranke se množe vedno v tej meri, v kateri se starejši centralizem umika avtonomiji manjših celot. Avtonomija (in federacija) brez dobrih strank ni mogoča.

6. Stranka, kakor že ime kaže, nikoli ni celota; nobena stranka ne predstavlja teženj in idej celote. Vse stranke skupaj so celota. Stranka je del in kakor del ima praviloma le del resnice. Kjer se stranke ostentativno proglašajo za edino prave predstaviteljice državne ali narodne celote, tam vlada gotovo strankarska strast, tam manjkajo znabiti osnovni temelji politične modrosti, prav gotovo tam manjka umevanje, da se po strankah politično delo razdeljuje in organizira. Brez delitve dela ne prospeva nobeno delo, brez strank ne prospeva politično delo.

7. Složnost ni mrtva tišina, grob vsakterega gibanja. Gotovi osnovni nazori morajo biti strankam skupni, o nekterih temeljih med mislečimi strankarji ne more biti dostojnega razpora. V nekterih temeljnih točkah je med strankami vsaj tacitus consensus; čim več je takih soglasov, tem zdravejša je celota. Kjer jih ni, tam je politično življenje v početkih, ali pa ni strank, ampak frakcije in klike, ki se pehajo za svojimi osebnimi interesi. Stranke gredo za interesom celote, zato je potreben med praviimi strankami medsebojen respekt. Stranke se bojujejo z dokazi, klike z denunciacijami; stranka v stranki spoštuje celoto, klika v kliki sovraži konkurenta.

8. Program stranke je naravno podvržen času primernim spremembam. Stranke se razvijajo kakor sleherno politično življenje. Toda samo drugačenje in menjanje tu še ne pomenja razvoja, temveč boljšanje in utrjevanje osnovnih temeljev, iz katerih je stranka vzrasla. Stranka brez trdnega in razumnega programa se ne razvija, — tava od poskusa k poskusu.

9. Nove stranke nastajajo poleg drugih strank; rodi jih boj, kritika starejših strank. Stvarne stranke se kritikujejo seveda stvarno. Brez kritike ni pozitivnega dela. Kdorkoli pozitivno postavi nove principe in vpelje nov način umevanja, ta kritikuje to, kar je bilo, četudi ne izrecno; kritika pogosto ni nič drugega kakor izražanje stvarnih razločkov. Kakor je pozitivno postavljanje neizražena kritika, tako je dobra kritika neizraženo postavljanje pozitivnega. Kritika ni negacija; negirati je lahko, kritizirati težko, skoro tako težko, kakor pozitivno postavljati.

Da konstituirane stranke očitajo novim strankam kritičnost, zamenjujoč kritiko z negacijo, to je razumljivo; toda trditev ne zavrne kritike. Kritika se paralizira samo s kritiko, dokazovanje z dokazom. Moč se ne boji kritike, tudi če ji je neprijetna; boji se je pa slabost in lenoba; strah pa ima velike oči, in lenoba se boji tudi svežega zraka.

10. Kjer si stranke stoje nasproti skrajno ostro, lahko nastane stranka srednja, posredujoča. Edino le »moderata durant« je ponavljal vedno naš Havliček. Skrajnost navadno ne tiči toliko v stvari, kolikor v strasteh strankarjev.

11. Sovraštvo strank ni dokaz, da se programi tako naravnost izključujejo. Nasprotno je stara skušnja, da se ravno najstrastneje bojujejo bližnje si stranke, pogosto za to, da bi intenziteta boja krila pomanjkanje stvarne različnosti.

12. V politiki ni priporočljivo si lastiti nezmotljivost, toda vsaka stranka imej trdno prepričanje, izvirajoče iz razuma in stremljenja, služiti celoti.

13. Strankar more biti nestrankarsk, brezstrankarsk pa seveda ne more biti. Brez stranke ni nikogar, ki resnično dela. Politični sholastiki so seveda našli fikcijo, da stoji najvišja politična avtoriteta nad strankami; ti sholastiki so celo konstruirali že vlado nad strankami, ne uvažajoč seveda, da s proglašenjem vlade nad strankami škodijo nedotakljivosti najvišje politične avtoritete. Veličanstvo vladarjevo pa počiva, hvalabogu, na globočjih temeljih kot na profesorskih fikcijah.

Strankar bodi nestrankarsk. To je težko, toda ni to nemogoče. Niti uradnik ni primoran biti brez stranke; nestrankarstvo je le malo zajamčeno z brezstrankarstvom; iz brezstrankarstva se lahko rodi brezbržnost in brez značajnost, brezbržnost in brez značajnost pa sta slaba voditelja pravičnosti. V nestrankarstvu se vadimo najboljše s strankarstvom. Le tam, kjer so v resnici razne smeri, nijanse, stranke, le tam se vadimo respektirati tuje mnenje. Svobodi mnenja se ljudje kaj težko privadijo.

14. Stranke vzajemno vplivajo nase. Če oslabi ena stranka, oslabe neredko druge stranke, posebno nasprotne. To je naravno; močen napor vzbuja močen odpor, slabost ne utrjuje. Močna stranka z močno nasprotno stranko pridobi.

15. Kakor nastane stranka iz prostosti, tako se stranka tudi s prostostjo vzdržuje. Kjer stoje člani stranke na nravnem in razumovem temelju, kjer je živo prepričanje in vzvišeno stremljenje služiti celoti, tam je v stranki disciplina. Prava disciplina izvira iz občnega prepričanja, umetna iz prisiljenja, slaba iz osebnih interesov.

16. Posamezniki imajo določnejše prepričanje kot stranke. Seveda mora biti stranka v glavnih temeljih jednomiselna, če hoče obstajati, toda v manj važnih stvareh se privrženci stranke lahko razidejo. Prostost mišljenja mora biti včasih zajamčena i v važnejših vprašanjih, če vprašanje zaradi svoje zamotanosti ni stvarno objasнено in razrešeno.

17. V vsaki večji stvarni stranki so naravno zastopani, seve na mirnejši način, nazori vseh ostalih strank; v vsaki večji stranki so frakcije in nijanse. Na pr. levo krilo konservativne stranke in desno krilo napredne stranke tvorita faktičen, četudi neorganiziran centrum. Ljudje se starajo in nazori se menjajo.

18. Taka naravna zmes strank je prospešna stranki sami in drugim strankam; zagotavlja večjo prostost in strpljivost. Podobno se proglašajo neredko mešani zavodi za najboljše.

Take nejednake stopnje v prepričanju in razlike v mnenju ne zapeljejo stvarne stranke k nedoslednosti in polovičarstvu.

~~~~~

Dermota:

Akademija.

Razmere v slovenski javnosti same so priča, da je bilo to društvo potrebno, opravičeno. Dokazuje nam pa to potrebo tudi ves razvoj našega narodnega življenja od dob naših buditeljev pa do danes.

Le primerjajte! Naši buditelji so začeli delo na celi črti, so skrbeli za vse. Vsem tedanjim in novo nastajajočim potrebam so hoteli in izkušali ustreči. Če niso mogli zadoščati povsodi, ni bila vselej le njih napaka... Niso bili samo beletristi, samo znanstveniki, samo politiki, samo ekonomski — hoteli so biti vsak vse. Takrat je bilo to stremljenje opravičeno in mogoče; zakaj takrat je bilo življenje Slovenstva skromno, tako, da ga je lahko obsegla moč posameznikovih sil.

Čas se je izpremenil; naše narodne potrebe so postale drugačne, so se pomnožile in izraznovrstile. Slovenstvo je postalo vkljub vsem obupujočim klicem in pozivom mogočnejše in širše, jedrovitejše; ima vedno več življenske moči v sebi. Posameznik ne more več biti kos vsem nalogam, ki jih stavlja novodobno komplikovanejše narodno življenje. Razdelimo si delo: jaz tu, ti ondi, tretji zopet drugje, — a vsi vedno sub specie totius t. j. vedno z ozirom na to, da smo vsi člani ene in iste narodne celote, da moramo delovati vsi za eno in isto narodno celoto. Čeprav po raznih potih in načinih: cilj in smoter nam je skupen in enak: Vedno višje se dviguj kulturna stopinja Slovencev!

Kultura... Ta beseda vsebuje ves naš narodni program. Pomenja nekaj drugega, nego civilizacija. Nekaj višjega. Kultura obsega vse naše narodno življenje. Ali vsaj obsegaj to!

Zato se mladim ljudem, ki so snovali Akademijo, izobraževalno društvo, ni zdelo, da se izpolnjuje naš slovenski narodni program, če se deluje samo na zunanjem t. j. političnem polju. »Politike« — in skoro bi dejal tudi politike — imamo Slovenci razmeroma preveč. To je premalo, s tem se preenostransko izvršuje naš narodni program. Saj je politično delovanje samo ena stran delovanja za narod. Ne moremo niti reči, da je to najugodnejša stran. Za posameznike je morda lahko, za narodovo celoto ne.

Treba je dela v širšem, kulturnem smislu. Izobrazbe nam nedostaja. Čim bo ta višja, bo tudi naša politika, naše celo javno življenje plemenitejše in bolj slovensko. Kajti potem

ne bodo toliko odločevali več »voditelji naroda«, ampak prišel bo do besede narod sam. Izsilil si bo to besedo! — Demokratizacija! —

Težnje Akademije so lepe in hvale vredne. Tudi posnemanja vredne. Začenjajo jo posnemati že Štajerci in Goričani. In prav imajo, če si ustanove taka društva. Razbremenijo Akademijo, ki je določena za vse slovenske dežele, in veliko lažje bodo ustrezali kulturnim potrebam svoje ožje domovine, lažje se bodo v tem delu doma organizirali.

Več si obetamo od takega kulturnega dela, nego od političnega delovanja od operiranja z milijoni na gospodarskem polju, katerih nimamo. Lahko pa jih dobimo, če bomo pametni gospodarji na svoji zemlji. Izobrazbe je treba!...

Nič ne škoduje, če se norčujejo slovenski filistrski prvaki iz tacega stremljenja za narodovo probujajo. Dokazujejo le, da je društvo bilo potrebno, da je bilo že izdavná treba tacega dela. Samo, da je bila starejša generacija za tako delo prearistokratska, prezaspana.

Natančneje se bo vsa slovenska javnost lahko poučila o Akademiji in njenem pomenu za Slovenstvo še tekom letošnje sezone, ko bo izvrševala svoj program.

~~~~~

C. P.

Akademično tehnično društvo „Tabor“ v Gradcu.

Neradi toda v svesti si, da se bore za dobra načela, so se odločili narodno-radikalni dijaki v Gradcu zapustiti »Triglav«, ki je 29 let združeval napredno mladino slovensko. Uvideli so, da je tudi dijaštvo potrebno napredka in da se ob tradicijah — naj bodo te že več ali manj častitljive — ne da živeti. Nova doba zahteva novih potov, novih ljudij, naši akademiki pa so si ustvarili novo organizacijo!

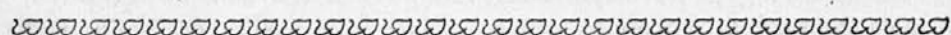
Dne 16. vinotoka se je vršil ustanovni občni zbor »Tabor-a«. Zastopnik dunajske »Slovenije« je govoril o razvoju narodno-radikalne struje med dunajskim dijaštvom, ki si je tekom treh let pridobila nele med dijaštvom odločnih in zavednih pristašev, ampak tudi med širšo javnostjo upoštevano pozicijo. Tovariš Benigar je poročal o pokretu narodno-radikalnega dijaštva v Gradcu. »Mlada struja« je že večkrat zastoj skušala izpremeniti »Triglav« v društvo, ki bi odgovarjalo modernim zahtevam, ne da bi pri tem prišlo do cepljenja. »Stari Triglavani« so jo znali vsikdar z vsemi možnimi sredstvi zatreti. Govornik razpravlja podrobneje znane dogodke lanskega leta v »Triglavu«, ki so primorali treznejše elemente, da so izstopili. Bivši predsednik »Triglava« — bila je namreč navzoča tudi deputacija »Triglava« — gospod Janč opravičuje postopanje svojih tovarišev, pa pripozna vse to, kar je omenjal njegov predgovornik in kar je pisala »Omladina«, le s to razliko, da skuša vse olupšati.

Cel večer je težil za tem, da se da novemu društvu trdna podlaga. »Tabor« naj postane delaven člen onega organizovanega slovenskega dijaštva, ki si je postavilo vsestransko radikalno delo za narodni obstoj in procvit bodisi v kulturnem, bodisi v narodnogospodarskem oziru za prvo dolžnost! Vsak član bodi društvu trdna opora, vsak naj se zaveda in izpolnjuje dolžnosti napram sebi in napram narodu: izobražuj in uči naj se najprej vsak sam in potem naj gleda, da bo imel tudi narod od te njegove izobrazbe kaj dobička! V društvu naj napreduje vsak član intelektualno in нравno, krepí naj si značaj in voljo, da bo v življenju mož in ne bilka, ki jo pripogne vsak vetrček!

Društvo šteje 45 članov in nekaj ustanovnikov. V »Taboru« je živahno gibanje. Delujejo pevski, tehnični in izobraževalni klub. Drugi je strogo strokoven in se peča največ z slovensko tehnično terminologijo, zadnji skuša dati članom socialno in gospodarsko izobrazbo. Prireditve poseča po 30 članov, torej skoro vsi v Gradcu bivajoči društveniki. —

Veseli nas, da je dobilo društvo takoj ob svojem početku toliko pristašev, To je pač najboljši dokaz, da je bilo društvo potrebno in ne posledica kakih osebnih nasprotstev. Še bolj pa nas veseli vest, da ni »Tabor« močan le po številu članov, ampak da so v njem tudi ljudje, ki so si v svesti nalog slovenskega akademičnega društva in ki imajo voljo in zmožnost, dovesti društvo do ciljev, ki si jih je postavilo.

Mlado društvo bo moralo prestati mnogo ovir, nasprotovalo se mu bode od najrazličnejših strani, nedostajalo mu bo začetkoma raznih sredstev, ki jih imajo stara društva, tudi na zunanje podpore skoro ni misliti. Vse to pa ga ne sme plašiti, vztrajnost in požrtvovalnost premaga vse! Bodočnost društva ni odvisna od zunanjih ovir, ampak od **notranjega dela**, ki je meso njegove vrednosti. Naj sledi lepim besedam, ki so bile govorjene ob ustanovitvi »Tabora«, delo, uspeh ne more izostati!

Listek.

Cenjenim dijaškim čitateljem in sodelavcem. Naš list hoče biti organ vsega slovenskega veliko- in srednješolskega dijaštva, v njem naj se zrcali vse slov. dijaško življenje. Da mu je to možno, potrebuje natančnih informacij iz vseh krajev in zavodov, kjer študirajo slovenski dijaki. Prosimo torej, da nam resnično, objektivno, redno poročate o razmerah po dijaških društvih, po srednjih šolah, o vsakem znamenitejšem pojavu v dijaštvu. Dopisi bodo material, ki ga uredništvo potrebuje, da ima vedno točno sliko o dijaških razmerah.

„Ilirija“. Iz Prage se nam piše: „Ilirija“ je danes jedino slovensko akad. društvo, v katero morejo vstopiti vsi slovenski akademiki vseh strank. Na prvi pogled bi človek sodil, da je v Pragi v tem društvu zbrano najnaprednejše dijaštvo, kjer morejo skupaj bivati in delati vse različne struje.

To bi bil vsekako znak dozorelosti. V resnici pa se v složnosti, kakoršna na papirju vlada v brezprogramni „Iliriji“, ne skriva nič drugega, kot brezcilnost in brezdelnost. Določnega programa se je „Ilirija“ ogibala, češ da se stem kali društveni mir. Priporočalo se je dijakom celo ob vstopu, da naj opuste „kranjska načela“, prepovedala iz tega razloga politična predavanja. Mogoče je, da je bilo to nastopanje v gotovem oziru za začetek tudi umestno, a dolgo se taka brezdelnost ne da vzdržati. Da prihajajo ljudje v društvo čitat, par listov in da se čuje ime „Ilirija“, to ni zadostna naloga organizacije. Večina društvenikov ni bila že lani več zadovoljna z društvom in si je zaželela slovenijanskega gibanja. Letos je došlo v Prago dovolj mladih moči, da je mogoče premeniti „Ilirijo“ v delavno društvo. Naš namen ni cepiti praškega dijaštva, a mnenja smo, da je zadnji čas, da se „Ilirija“ vzdrami iz letargije. Programa načel ji je vsekako treba, da se more program dela na njegovi podlagi izvrševati. „Ilirija“ ima kot društvo v njej prijazni slovanski okolici od vseh slov. akad. društev največ prilike, izobraževati svoje člane. Imela in mogla bi biti prvo slov. akad. društvo, iz katerega bi izhajale vodilne ideje in vodilni dijaški delavci. Sistematično spoznavanje Prage, českega napredka, českega dijaštva, že to je krasen delokrog „Ilirije“. Narodne, prosvetne in gospodarske institucije Čehov proučiti, seznanjati Čehe z našimi razmerami, sami se vaditi v predavanju itd., vse to bi mogla „Ilirija“ delati. Taka reforma „Ilirije“ ne more zadeti na resne nasprotnike. Seveda se bo že našel kdo, ki mu ne bo prav. Takega je smatrati še manj resnim, kot če se znajde zmedena glava, ki se n. pr. strašno razkorači, ker se ne prečita programa „Ilirije“, ki sploh — ne eksistuje.

Anketa za razširjevanje ljudske izobrazbe. Sredi pretečenega meseca so se posvetovali hrvatski rodoljubje v Zagrebu o tem kako urediti v bodoče narodno knjižništvo in ljudsko predavateljstvo. Kakor znano, je začel širiti pred par leti dr. Stjepan Ortner s pomočjo akademikov ljudske knjižnice po hrvatskem Zagorju. Ravno isti izdaja zadnji čas „Narodne razgovore“ — male brošure, ki naj pouče seljaka o vseh življenskih vprašanjih. Tudi s predavanji so Hrvatje poskušali. Dasi so dosegli že precej lepe uspehe — ustanovili so n. pr. že 150 narodnih knjižnic — vendar uvidevajo, da treba za vso akcijo zistema. Anketa je zaključila, da treba ustanoviti društva. Od tega, kar nameravajo, so najbolj zanimivi „analfabetški tečaji“. Nastaviti hočejo namreč učiteljice, ki bodo poučevale starejše ljudi največ potom čitanja knjig, ker se je izkazalo, da je veliko število analfabetov največja ovira pravega napredka.

Sozialwissenschaftlicher Bildungsverein. Dunajske akademike opozarjamo na to društvo, čegar namen je dijaštvu nuditi sredstev za socijalistične študije. Društvo vzdržuje čitalnico z lepim številom dnevnikov in revij, ima nad 1500 zvezkov obsegajočo knjižnico, prireja predavanja, diskusije in izdaja tiskovine. V klubih predavajo dijaki o specijalnih predmetih in se pripravljajo z govorom v malem krogu na javne nastope. Lokal društva je v VIII. okraju, Schlösselgasse 11. Članarina znaša za celo leto 6 K. Večina društvenikov je nemška, največ je Židov in po mišljenju socijalnih demokratov. Vsakemu pa

je zajamčena prostost in je vsaka konfesionalna ali politična barva izključena. Jugoslovani sele malo brigajo za društvo, dočim so mu bili severni Slovani vedno marljivi člani. Nam se zdi, da bi Slovincem prav kazalo biti članom društva ali pa vsaj si ogledati sestanke, kjer se zbirajo ljudje različnih narodnosti in naziranj. Ravno nam Slovincem bi bilo potrebno se učiti, kako se sedi skupaj z nasprotnikom in ga pravično sodi. Naučili bi se morda toliko složnega duha, da bi tudi slovenski dijaki shajali na skupnih debatnih večerih. Potem bi lahko začeli misliti na to, da bi imela dunajska slovenska društva jedno knjižnico, jedno čitalnico, ki bi mogla biti že jako popolna, in seveda vsem dunajskim Slovincem pristopna itd. Danes je to še utopija. Prvi poskus o priliki ustanovitve „Prosvete“ se je ponesrečil, drugi poskus o priliki Daničine desetletnice onemogočil. Morda dozori v doglednem času slovensko dijaštvo v toliko, da uvidi, da imamo že kot dijaki skupnih interesov, da nas pozneje čaka med narodom mnogo skupnega dela, za kar bi bilo že zdaj treba skupnih priprav in medsebojnega spoznanja.

Videňský Merkur. S tem imenom je začelo izhajati česki pisano glasilo slovanskega trgovskega društva na Dunaju. Novi mesečnik hoče povzdigniti gospodarsko dolenjeavstrijske Čehe. Utrjevati in iskati hoče gospodarske stike med njimi samimi z ostalimi Čehi in z Jugoslovani. Prva številka se zanima za nas v dveh člankih. P. Pilát razklada na drobno, kako važni so jugoslovanski kraji za Čehe. Svetuje jim potovati na jug, se tam naseliti, da izpodrinejo židovsko-nemško in madjarsko trgovino in industrijo. Stjepan Radić opisuje znamenja praktičnega zbliževanja med južnimi Slovani in pozivlje Čehe, da naj se poprimejo — slično kot so začeli gospodariti med Bolgari in Slovenci — organizovanja tudi med Srbo-Hrvati, da se čim preje pod českim vodstvom gospodarsko emancipujejo bratsko-složni Jugoslovani. „Videňský Merkur“ je torej tudi za Slovence interesanten in v vsakem oziru priporočanja vreden list.

K srednješolskim izvestjem. Skoro vsak srednješolec si kupi ob sklepu šolskega leta izvestje. Z veseljem si nabavi ta spomin na prestano šolsko leto. V resnici niso šolska izvestja, kakor so urejevana danes, mnogo več kot lep spomin, v katerem se vidi vsakdo tiskanega. Statistika je tudi za srednješolca še dovolj zanimiva. Sestavki pa, ki jih iz raznih znanstvenih strok pišejo profesorji v izvestje, so večinoma taki, da za učenca nimajo niti trohice pomena. Mnogokrat so mu popolnoma neumljivi, skoro vselej pa zanj brez praktične vrednosti. Današnja srednješolska izvestja vodi načelo, da so namenjena predvsem profesorjem, da jim je v njih dana prilika, objaviti svoja znanstvena dela. Izvestja naj bi bila nekak znanstveni zbornik. To načelo se nam ne zdi pravo. Ali je vredno, da polnijo učencem neumljive razprave oni prostor, ki bi se ga moglo izrabiti učencem v prid in pouk? Ne oziramo se na to, da so ravnateljstva mnogokrat v stiski, ker ni razprav in so le-te včasih srednje kakovosti — ako je stvar dobra, najde prostora v znanstvenih revijah, kjer se bo mnogo bolj čitala. Celo za Slovence je v tem pogledu skrbljeno, saj imamo revije in zbornik, ki komaj čakajo, da kdo kaj dobrega napiše. Izvestja naj se posvete učencem.

Članki o geodetski liniji, o integralih, o propozicijah, ki jih rabi Junijan, o enklitikah nekega Grka (glej razna izvestja) naj izginejo, mesto njih naj pridejo razprave, ki so namenjene srednješolcu. Za njega naj se piše o napredkih znanosti, njega naj se navaja k samostojnemu mišljenju in raziskavanju, za njega naj se popisuje vzornike. Kaj je njemu mar kakšne knjige obsega učiteljska knjižnica. Raje bi se mu dal dober svet, kaj naj sam čita. Mesto da ima v svoji omari novo teorijo o mesecu, ki jo ume na vsem Slovenskem morda 10 ljudi, naj se mu pove, kako naj sam gre v naravo opazovat. Čitali smo v nekem izvestju razpravo: »Kratko navodilo učencem za nabiranje in shranjevanje raznih naturalij.« To je že nekaj praktičnega. — Če se premeni načelo urejevanja v tem smislu, si pridobi zavod novo vzgojevalno sredstvo: Tiskana beseda mu postane vspešen pomočnik, če je izšla iz razumne glave in spretne roke!

Dijaške knjižnice. Kakor obče znano, slove knjižnice onih srednješolskih zavodov, kjer študirajo Slovenci, radi pomanjkanja dobrih, izobražujočih knjig. Da se temu odpomore, smo že večkrat videli, da so si dijaki višjih razredov sami zasnovali knjižnice. Vsakdo v razredu plača mesečno določen znesek (z ozirom na število in gmotne razmere) in za skupno vsoto se kupijo knjige. Nekdo naročuje in vodi korespondenco, ožji krog pa določuje, kaj se naroči. Umevno je, da to lahko store tudi vsi. Tukaj ni treba nobenih disciplinarno-nevarnih pravil, tu tudi ni treba »častnih služb«, kajti oboje je nevarno in pogubno za vsako srednješolsko združitev. Pravila jih spravijo v konflikt z ravnateljem, »častna mesta« pa so izvor preprirom. Kdor se enkrat pridruži, navadno ne odstopi; vežejo ga že materijelni interesi; nikomur se namreč ne povrača izdani denar. Opozarjamo tovariše na to srednješolsko organizacijo, ki bi povzdigovala splošno dijaško omiko in zanimanje za lepo knjigo. Dijak, ki je rad čital, bode brez dvoma tudi še pozneje v življenju z veseljem segel po knjigi in ne bo kazal znane apatije večine naše inteligence do slovenskega književništva in do znanstvenega slovstva. Ko se člani knjižniške združitve razidejo, puste brane knjige ali svojim mlajšim tovarišem ali kakemu akademskemu društvu ali pa kaki javni knjižnici.

—iĉ.

V goriškem deželnem zboru je spravił poslanec dr. H. Tuma z nuĝnim predlogom na razgovor razmere na goriških srednjih šolah, kjer vlada usiljuje Slovincem in Italijanom nemški jezik in nemške profesore. Zahteval je, da se preiskuje ali se postopa praviĉno v vseh disciplinarnih sluĉajih in pri zrelostnih izpitih. Predlog se je odkazal šolskemu odseku. Manifestacija v prilog dijaštvu sicer ni bila tako ostra in odloĉna kot je to upraviĉeno Źelel dr. Tuma, ki je predlagal, da se izvoli posebna preiskovalna komisija. Pa tudi v sedanji obliki bo odloĉni nastop dr. Tume donesel dijaštvu koristi. Javna kritika ĉisti. Pozorna javnost je izboren pomoĉnik vsakomur, ki se mu gode krivice.

Gimnazij v Ptuj. Nemški nacionalci so stavili v štajerskem deželnem zboru predlog, da se za ptujski deželni gimnazij ustanovi pripravljalni letnik. Število gojencev na tem nemškonacionalnem zavodu postaja tako fatalno

majhno, da treba umetno vzgojiti za prvi gimnazijski razred sposobni naraštaj. Že opetovano smo imeli priliko grajati za Slovence neznosne razmere na ptujski gimnaziji. Slovenci se deloma že drže gesla „proč od Ptuja“. Pripravljalni tečaj naj privabi stavkujoče Slovence v zavod, da v njem ne bo tako prazno. Slovenci nasprotujejo nemški nameri. V dež. zboru so 29. vinotoka z eksodom celo za enkrat zadržali vsprejetje nemškega predloga. Ako bodo Slovenci dosledno izvajali geslo „proč od Ptuja“, tudi pripravljalni tečaj Nemcem ne bo pomagal. Zevajoča praznota v ptujski ponemčevalnici naj dokazuje, da ta zavod v sedanjem stanju nima življenske sile, da bi bila v Ptujju veliko potrebnejša slovenska, kot nemška gimnazija.

Naša dijaška prenočišča. Prijatelj našega lista nam piše: Izprožilo se je zadnjič v „Omladini“ zelo važno vprašanje o dijaških prenočiščih med počitnicami, kakor so na Češkem za dijake pripravljene po vseh večjih krajih takozvane „noclehárny“. Čehi dobro umevajo pomen potovanja, zato jih mnogo srečavamo na potu, dijakom pa pomagajo, da jim omogočijo potovanje med počitnicami. Slovenec ima tudi svoj pregovor, da „kdor po svetu gre, ta mnogo ve“ in „ta ni za svet, ta ni za rabo, kdor tujih videl ni ljudij“. Tudi mi radi potujemo. In naša mladina potuje, če prav ji to prepovedujejo koncem leta ravnateljstva češ „das Hausieren während den Ferien ist verboten“. In prav ima! Mlada duša je najbolj dovzetna za utise, ne zapusti je zlepa dobra volja, ki je potrebna na potovanju, a mlad človek hodi tudi lahko peš, da tako največ vidi in doživi. Tako potujoč dijak se mora sicer navadno posluževati gostoljubnosti in gotovo marsikdo s teškim srcem prestopi prag, ne vedoč, kako ga sprejmejo. Našemu revnemu dijaku pa ni zameriti, če si poišče s prošnjo „jeperge“, to vsaj tako dolgo ne, dokler mu nisu merodajni faktorji ponudili drugih sredstev v dosego tega namena. Jaz sem mnenja, da naj bi se začasno oprijelo tega vprašanja dijaštvo samo. Poseben odbor „Prosvete“ naj bi se še pravočasno obrnil do vseh gospodinj, ki imajo v Ljubljani in po drugih mestih slovenske dijake na stanovanju in hrani s vprašanjem, s kakimi pogoji bi bile voljne sprejemati dijake tudi med počitnicami. Tudi naj bi isti odbor naprosil po deželi občine in šole, da bi iste preskrbele ob počitnicah v ta namen par postelj bodisi v šoli ali kjerkoli. Mislim, da je malo občin in šol, ki bi prošnje ne izpolnile. Tako bi se sestavil imenik dotičnih krajev, kjer se nahajajo prenočišča in dijaki si že doma naredo načrt od kod in do kje lahko prehodijo en dan. Tako bi se lahko več potovalo, kot se je v zadnjih letih. Dobro poznanje naroda in zemlje ter razmer sploh je predpogoj zdravega narodno-socijalnega dela! Dopisnik je gotovo idealist! Mi smo že zadnjič grajali zanikernost naših ljudil in tudi povedali, da se je slična akcija že poskusila, a brez uspeha. Mi še nismo izgubili upanja, osobito ker nam ni znano, kako je bila cela stvar organizovana. Mislimo pa, da je trpela največ na tem, da se je mislilo, da bodo reagirali naši občinski zastopniki že kar na pismene prošnje. Pri nas se k večjemu osebno še kaj doseže! — „Prosveta“ hoče izdati navodila za prenočišča.

Ž njimi se bode vsak dijak obrnil do občinskih zastopnikov in učiteljev — tudi do gospodinj lahko — v svojem domačem kraju in jih poučil o celem povzetju. Od agilnosti dijaštva in agitacijske zmožnosti posameznika pa bo odvisno število postelj za počitniško potovanje. Kakor si bo dijak postlal, tako bo ležal!

Nemški „narodni svet“. To središče moravskih in českich Nemcev ima sledeči program: 1) Zastopa želje in težnje Nemcev proti vladi, proti državnim in samoupravnim uradom. 2) Izposluje imenovanje nemških uradnikov in pazi na imenovanje uradnikov in njihov advancement. 3) Skrbi za nameščanje nemških advokatov in zdravnikov in je že radi tega v zvezi z dotičnimi stanovskimi korporacijami, ki imajo skrbeti za nameščanje, kakor tudi z občinskimi in okrajnimi odbori. 4) Skrbi za nameščanje nemških obrtnikov in išče stike s kreditnimi društvi, s posredovalnicami za delo. 5) Je mnenja, da je nemški kapital namenjen vzdrževanju in širjenju v nevarnosti se nahajajočemu nemštvu in podpiranju nemških delavnih sil. Je radi tega v zvezi z vsemi nemškimi denarnimi zavodi, nemškimi kapitalisti in gospodarskimi zadrugami. 6) Išče nemške delavske moči za naseljevanje na jezikovni meji nemško-česki. 7) Zasleduje s pomočjo zaupnikov gibanja realitet v eksponiranih krajih in zabranjuje vedno silnejši vzvik českich denarnih zavodov v nemških pokrajinah. 8) Podpira vsako v narodnem oziru važno ustanavljanje, kakor gospodarske šole itd. 9) Prejema priporočila za narodne želje posameznih važnih krajev in mest. 10) Prejema dalje posredovanje med posameznimi „obrambnimi“ društvi. 11) Skrbi za gmotna sredstva v narodne svrhe. 12) Zasleduje skrbno česko narodno agitacijo. — Vse to pri nas izvršuje za Nemce „Südmark“. Slovenci za tako centralo še nismo menda dozoreli!

Tudi našim razmeram podobno. ... »Učiteljstvo in malo uradništvo je glavna opora delovanja naših društev ... Žalostno dejstvo pa je, da se dela v društvih in v javnosti sploh popolnoma izogiblje velika večina takozvane inteligence, ki je prišla iz visokih in srednjih šol. Je že star nedostatek, da naše višje šole kratkomalo ne odgovarjajo potrebam časa, zlasti pa, da iste niso za naše — češke — razmere. O čem se uči naša mladež na srednjih šolah? O vsem možnem — samo nikoli tega, kar bode potrebovala za življenje. Kakor da bi živeli na kakem otoku, okoli katerega ni nič drugega kot voda — in ne reče se mladeži ničesar o današnjih razmerah, niti kake so, niti zakaj so nastale. Politika, narodnostno socijalno vprašanje — to ne ekzistuje za šole. Ni čuda, da prišedši k nam govore o teh stvareh kakor mali otroci — brez upogleda in izkušenosti. Izumrle doktrine se vbijajo otrokom v glavo in spravljajo se njihove duše na napačne poti. Vem to iz svojih študij. Zabranjevali so nam razumno čtivo in nas odvrčali od njega. Šolsko čitanje nas ni zadovoljevalo in preskrbeli smo si drugo, zlasti pikantno in to se je vršilo skozi celi gimnazij in pomagali niso nič »karcerji«, nič izključevanja. Hoteli smo poznati življenje; ako bi nas bili poučevali o pojavih v družbi, o njenem začetku itd. resno in ne samo površno, ampak tako, da bi nam nič ne ostalo prikritega, bi se naša stremljenja gotovo obrnila drugam. — Vzgaja se radi tega, da bi prišli iz šol lojalni c. kr. avstrijski občani, a

nikdar ljudje pridni in stremeči po delu in znanju, ljudje ljubeči svoj narod in skrbni za to, da bi ne bili le sami, ampak tudi ostali njihovi rojaki svobodni. — Na narodnostni boj se gleda kot na frazo, ki jo povzroči nekoliko agitatorjev in izzivačev. Govorim iz izkušenosti — bil sem sam tak. A šele potem, ko me je usoda zanesla v kraje najhujšega narodnostnega boja, sem videl na lastne oči, da boj z Nemci ni fraza, ampak opravičena, globoka istina, pri kateri se gre v resnici za našo ekzistenco. — Visoke šole v ničem ne popravijo hib srednjih šol. In čudno ni, da najdemo 90% akademične mladine povsod drugod, samo ne pri studiju resnih, nas se tikajočih razmer. Del dijaštva gleda, da se najhitreje preskrbi, in si radi tega pridobi le strokovno znanje, največji del teži po tem, da izrabi v polni meri akademično svobodo pri spoznavanju in uživanju velikomestnega življenja in le malo dijaštva najde pri delu naših resnih korporacij. — Zato ni čudno, da nima naša inteligenca in tudi ne poslanci, ki izhajajo iz nje, pojma za drobno delo.
Iz českega »Menšinová práce«.

Izobraževalno delo „Slovenije“ v zimskem tečaju 1904/1905. S samoizobrazbo dijaštva je začela »Slovenija« že v preteklem mesecu. Poleg mnogovrstnih klubov je največje važnosti »izobraževalni klub«, ki prireja vsak teden dvakrat, v torek in petek zvečer predavanja iz najrazličnejših strok. Do sedaj so bila sledeča predavanja: tov. Raunik je predaval o »Razmerah Slovencev na Koroškem«, tov. Heric o »Seksualnih boleznih« in tov. Grošelj o »pokolénju človeka«. V »Slovenijo« se je dosedaj prijavilo 114 članov.

Praktično nabiranje krajevnih imen za „Matico Slovensko“. Kakor znano, je razposlala »Prosveta« pretečene počitnice dijaštvu vprašalne pole, s katerimi zbira »Matica Slovenska« krajevna imena. Nek tovariš nam je lakonično odgovoril, da ni napravil ničesar, češ, da je mesto njega izvršil nalogo po svojih učencih nadučitelj v njegovem kraju. Misel se nam je zazdela vendarle dobra in obrnili smo se s prošnjo do istega. Gospod nadučitelj Vekoslav Strmšek nam poroča o tem svojem nabiranju. Razjasnil je učencem (III. t. j. najvišjega) razreda na zgledih, kako lepa so domača imena, kakor ona njiv, travnikov itd.; navadil jih je tudi iskati pri vsakem imenu njegov izvor; končno jim je razložil, zakaj zbira »Matica« taka imena kot nekaj zaklad. Na vprašanje, če bi i oni pri tem sodelovali, vskliknili so učenci z navdušenjem: »Ko bi le znali!« Nato jim je obrnil tablo, kjer je imel napisana sledeča vprašanja — v primernih razdaljah seveda —: 1.) Vas in h. št.? 2.) Okolica (kraj)? 3.) Rodbinsko ime? 4.) Hišno (domače) ime? 5.) Imena Vaših njiv? 6.) Imena travnikov? 7.) Imena gozdov? 8.) Imena pašnikov? 9.) Imena studencev? 10.) Posebna imena drugih krajev? — Ko je še izdelal skupno z učenci nalogo za dve določeni hiši in tudi napisal odgovore na tablo, so mu izjavili otroci, da se vsak upa popisati za svojo hišo. Nato so dobili za hišo $\frac{1}{4}$ pole papirja. Za hiše, ki niso imele otrok v razredu, so prevzeli naloge sosedni ali sorodni otroci. — Uspeh naloge je bil precej dovoljen. Seveda ni bilo brez pogrška, a ker pozna g. nadučitelj prav natančno lokalne razmere, je pomanjkljivosti lahko popravil. Vse gradivo

je pozneje uredila tamošnja rojakinja-učiteljica. — Navajamo to realizacijo dobre misli temraje, ker se nadejamo, da se bo na ta način najlažje in najhitreje nabralo po celem Slovenskem krajevna imena. „Prosveta“.

~~~~~

Slovenski rodoljubi, spominjajte se in podpirajte naša društva:

„Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju“ na roke g. dr. Kl. Seshun-a, odvetnika na Dunaju, I. Singerstrasse št. 7;

„Podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu“ na naslov g. dr. Benjamina Ipavic-a v Gradcu;

„Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi“ in podporno društvo „Radogoj“ v Ljubljani.

~~~~~

Listnica uredništva.

Naročnike prosimo oproščenja, da se je današnja številka zakasnila. Zgodilo se je to vsled izjemnih težkoč v uredništvu.

~~~~~

Iz upravnništva.

Gg. polletnim naročnikom, kateri še niso obnovili naročnine, prilagamo izpolnjene pošne nakaznice in jih vljudno prosimo, da izvolijo v kratkem poravnati naročnino.

Istotako prilagamo onim gg., kateri vklub našemu pozivu in prošnji niso niti vrnili lista, niti nam doposlali naročnine, pošne nakaznice z opazko, da prihodnjo številko vstavimo brezobzirno vsakomur, kateri ne poravna v tekočem mesecu naročnine.

Gg. dijake-naročnike pa, kateri so menjali svoja bivališča brez da bi nas o tem obvestili, prosimo, da ista naznanijo ali upravništvu ali gg. poverjenikom.

~~~~~

Priloga „Omladini“

št. 8.

Dragotinu Kette-ju v spomin.

Ej, kako se je smejalo mlado solnce,
kako v veselju je kipela vsa narav,
kako duhtela k nebu je molitev
v jutranji zarji koprnečih rosnih trav!...

Kako šumeli so vsi mladi logi,
kot vzhodnih gozdov bajni čar,
kot da je mamne pesmi vzbujal
planinskih vil opojni srčni žar!...

Ne slišiš li?... Večerni zvon drhti čez plan...
In k spanju sklanja roža cvet,
in nemo, kakor lunin svit,
molčeča sanja, zgrinja vase svet...

In v sanjah je odplaval dušni mir...
Takrat pa se je zasmejalo širno morje,
in — mesto liljnih grudi — pesem je
o mladi smrti dahnila sem čez obzorje...

A strune same niso še verjele smrti!...
Šumela Adrija v neskončno je svetovje
svoj veličastni spev življenja in ljubezni...
In v jasni noči blesketalo je valovje...

Pa tiho, neopazno so priplule črne tu noči...
In v njih resnica grozna v dušo je prispela
in tožna pesni o cvetočem grobu
v pomladne bujne gaje je zavela...

In prišlo je slovo... Enkrat, enkrat
še je vzdrtela čarnih bajk sanjava plan,
še lahno so zapljuskali valovi Krke
v slovo, da žitje Tvoje ni bilo zaman...

Moj Bog! ... Zaplakale so line
po širni domovini,
še blesk večernih zvezd je vztrepetal ...
... Bežite mi, spomini!

Spitignjev.

Iz mladih dni.

V grajskem stolpu je ura odbila sedem.

Takrat so prišle z lahkimi, elastičnimi koraki skozi dvor. Obleka jim je bila lahna in ohlapna, na glavicah so imele široke slamnike, nožice pa so jim pokrivali mali čreveljčki. Držale so se druga druge pod pazduho in veselo so vzklikale in se smejale.

Najmlajša med njimi je štela deset let, najstarejša petnajst. Bile so si sestre razun jedne dvanajstletne devojke, ki je bila iz sosednje grajščine.

Solnce je stalo že precej visoko na nebu. Mali srebrni oblački podili so se po nebu, skrivali se drug pred drugim, potem pa se spustili v tek in zginili nekam dalečna obzorju.

Iz grajskega parka čulo se je gosto žvrgolenje. Živahni kos skušal se je s ščinkovcem, vmes se je oglašal slavček in cela tropa drugih pevcev.

Travo je pokrivala rosa in blestela se v vseh mavričnih barvah, kakor najlepše brušeni briljanti. Od jedne strani lomili so se v nji solnčni žarki v rumeni barvi, od druge v rudeči, od tretje v modri, zeleni, vse je blestelo, stresalo se in smejalo.

Po travniku bilo je vse polno, pisano različnih rož. Zdaj in zdaj nagnila se je katera izmed krasotic in utrgala kako bojazljivo cvetlico in si jo vtaknila za pas.

Vesелje se jim je bralo na obrazkih.

Prišle so do velikega travnika. Tam je kosil grajski hlapec. Veselo so vzletele proti njemu, jele ga spraševati, kdaj je vstal in se poredno smejale njegovemu okornemu odgovarjanju.

Najmlajša vtaknila mu je za klobuk šopek belih rož ... Potem so odšle zopet dalje.

Bile so vse vitke, napravljene v belo obleko. Pod krili videle so se lepe črne nogavice in včasih celo košček belih čipek.

Najstarejša — Nada govorila je največ. Druge so se ji v enomer bolj smejale in hihitale, objemale se in lovile in včasih je kateri ušel dalekosežen klic.

Ravno kar so se zopet glasno zasmejale nekemu poravnemu dovtipu starejše sestre, ko je ta privlekla iz žepa drobno pisemce.

„Jaz imam tu nekaj, in če vam to preberem, popokale boste od smeha.“ Rekši to, vtaknila je drobni papir zopet nazaj v žep.

„Daj, daj, beri Nada“, zaslišalo se je takoj od vseh strani.

Nada, mlada, še ne popolnoma razvita gospica, se ni dala dolgo prositi, ampak začela je takoj brati in se že naprej spustila v glasen smeh, kateremu so sledile tudi druge, dasi niso niti vedele, kaj stoji v pismu.

„Draga moja Micka, svitlo moje solnce . . .“ Vsa družba se je začela zvonko smejati.

„Zdi se mi, da kamor stopim, mi sledi Tvoja podoba in izruvati iz srca bi je nikdar ne mogel . . .“ Zdaj je prasinilo vse v najglasnejše hihitanje in smejanje. Najmlajša sestra se je tako smejala, da je skoraj padla na tla.

„Moje srce je ranil Tvoj prvi pogled . . .“ to Ah, ah je preveč, kaj takega . . . pogled ga je ranil . . . Vse so se smejale iz srca.

In tako je šlo dalje in dalje. Nada je pismo med občnim smehom prebrala do konca.

„Ali ste že slišale kaj takega?“

„Še nikoli, jaz še nikoli“, odgovarjale so ji smeje se tovarišice.

Obrazki so se jim od smeha razvneli, bile so kakor cvetlice, če jih prinese vrtnar v sobo, ko so še mokre od jutranje zore.

V očeh so imele skoro vse od samega smeha solze, ki so se jim blestele v jutranjem solncu.

„Kaj je prav za prav ljubezen“, spraševala je srednja deklica iz sosedne grajščine svoje tovarišice.

„Bolezen, bolezen“, odgovorila ji je druga, in zopet so se vse zvonko zasmejale.

Anica, tretja deklica začela je govoriti:

„Jaz sem brala zadnjič par povesti, tam so bile ravno take ljubezenske stvari. V eni povesti je neka deklica iz same ljubezni skočila v vodo, ker so ji doma branili vzeti izvoljenca.“

„Jaz bi že ne skočila, jaz tudi ne“, smejale so se ji družice, zraven pa pomišljale, kaj je pač to ljubezen, in zdelo se jim je, da mora biti to nekaj čudovitega.

„Jaz bi bila čisto rada zaljubljena“ rekla je po kratkem molku Nada, „bi vsaj videla, kaj je v ljubezni tako lepega.“

„Pa se zaljubi, glej Janeza tamkaj, ali ni lep fant?“ odgovorila je najmlajša in pokazala na grajskega hlapca. Vsa družba pa je prasnila zopet v glasen smeh.

In tako so šle dalje in dalje mej smehom in veselim govorjenjem. Naenkrat jih je ustavil zanimiv prizor.

Prišle so na rob travnika in tu se je vsa ravnina spustila navzdol, tako, da se je videlo kot bi stale one na malem gričku.

Spodaj v tej nižini se je pričel gozd in v njega so vodile z belim peskom posute steze. Ob stezah pa so stale lesene klopi.

Vse je bilo tiho in mirno, okoli in okoli nobenega človeka, samo na jedni klopicí sta sedela dva.

Bil je mlad mož, napravljen ukusno, mestno in poleg njega je sedela njihova najstarejša sestra Vera. Obrnjena sta bila v nasprotno stran, on je držal roko okoli njenega pasu, in ona mu je položila roko na ramo.

Sedela sta nepremično in le včasih se je sklonil on proti nji in jo poljubil.

Vsa družba je v nji takoj spoznala sestro Vero, mladenič pa jim je bil tuj in šele po dolgem iskanju si je domislila Nada, da bi utegnil biti to oni visokošolec, ki je prejšnja leta poučeval njihovega bratca.

Nekaj časa so molče stale deklice in gledale v dolino, potem pa jim je namignila Nada in vse so se umaknile nazaj in obstale na sredi travnika.

„Vera je bila“ spregovorila je najpreje najmlajša, druge pa so kakor v sanjah gledale v daljavo.

Takrat se je Nada ozrla in zagledala Vero prihajati samo. Vse so ji šle naproti.

Ona se jim je začudila, kaj pohajajo tako same okoli in jih spraševala, kje so bile.

Nada si je pomagala z malo lažjo, potem pa so vse uprle pogled v svojo starejšo sestro.

Bila je bleda in žalostna in zagledale so solze v njenih lepih očeh.

Slamnike so si dale raz glav in jih nesle v rokah. Lepi njihovi lasje so se še bolj svobodno razpustili mlajšim deklicam. Iz obraza pa jim je izginila veselost in iz oči in lic jim je izginil smeh.

Tiho in resno so šle s svojo sestro in le malokdaj je katera izpregovorila kako besedo.

V srcu pa se jim je zdajci zazdelo, da mora biti ljubezen nekaj žalostnega in nesrečnega in niso si več želele — se zaljubiti.

L. K.

Pesem.

In nista vedela, kako,
in nista vedela, zakaj, —
kot roži vztrepetala sta —
in v njunih dušah bil je maj...

In šla sta vso blestečo pot
in spremljala ju je mladost,
vzkipelo morje je šume —
in bila z njima je radost...

Spitignjev.

Druga.

Sredi vrta mi žarna
roža cvetě,
sredi vrta mi žarna
roža mre.

Do solnca jo žene
gorečega
ljubav njen'ga srca
kipečega...

A solnce — ah solnce
je kralj neba
in njega ne gane
ljubav srca.

Ivan z Bregov.

Umrla je ...

Umrla je ... Nehalo je žiti srce, ki je še pred nekaj dnevi bilo zame, umolknile so ustnice, ki so mi še pred kratkim šepetale sladke besede ljubezni, preminulo je za večno bitje, ki sem je edino zval svojo last, ki sem je edino imenoval življenje svojega življenja! ... Umrla je ...

In sedaj leži tu na visokem odru, obdana od vencev, bleda, brezžitna, a še v smrti krasna. Roke ima sklenjene na prsih, fini, skoro prozorni prstje se ji tesno oklepajo malega razpela ... Težak vzduh se širi po zaduhli sobi, sveče plapolajo nemirno in razsvetljujejo mračni prostor, pošastne sence se plazijo po črno zastrih stenah ...

Jaz stojim pred njenim odrom! Nepremično zrem v blede obraz ... Top, neizrazen je moj pogled, kakor je neizrazna bol, ki mi razjeda dušo. Ne zmenim se za šepetajoče molitve ljudij, ki prihajajo in odhajajo s tihimi, lahnimi koraki, ni mi mar začudenih obrazov, ki me vprašaje pogledujejo ...

V duši mi vstajajo misli, podoba za podobo se mi podi po glavi ... Kje so časi, ko sva hodila z Marico ob tihih večerih po hladni aleji, roko v roki, sama, neopaževana. Sedevala sva ob takih večerih na samotni klopici in uživala sva ljubezen ...

Slutil sem bil, da pride nad me udarec, vedel sem, da me zapusti ona, a da pride to tako hitro, tega nisem slutil. Tudi ona je vedela, da bo morala zapustiti svet v cvetu mladih dnij in ni še dolgo tega, kar mi je dejala s solzami v očeh, s tresočim glasom: »Šla bom od tebe, Zvonko moj, ostal boš sam, sam boš hodil po poti življenja! Spomni se tedaj mene, pridi na moj grob in vеди, da počiva v njem bitje, ki te je jedino ljubilo na širnem svetu ...« Jaz pa sem objel nje vitko telo, z gorkimi poljubi sem ji izpil solze z lic, tolažil sem jo, slikal sem ji življenje, ki ga bova živela skupno ... A ona je molčala ... In sedaj leži tu na visokem odru, obdana od vencev, bleda, brezžitna, a še v smrti krasna ... Sveče plapolajo ob njenem zglavju ...

Nehote stopim bližje k odru, tajna sila me vodi v njeno bližino. Zadnjič zrem njen blede obraz, poslednjič vidim meni tako drage poteze. Sedaj šele najde moja bol

duška v solzah, z elementarno močjo bruhne na dan... Sklonim se k mrtvi ljubici in jo poljubim slednjič na čelo. Solza mi kane na njeno upalo lice, počasi zleze navzdol in se izgubi v njenih razpuščenih, svilenomehkkih laseh...

Ozrem se po sobi, pogledam na oder in zbežim, da zbežim na prosto, kot bi me gnale erinije...

Po ulicah se ozirajo za mano ljudje, a kaj je meni na tem? Žarno solnce se smehlja z azurno-modrega neba, a jaz se ne zmenim za krasni dan, ampak hitim naprej, naprej iz temnih ulic...

Hladni gozd me vzprejme v svoje naročje, lahna sapica mi zaveje nasproti, boža me po licih, kot bi imela sočutje z mano, kot bi vedela, da mi je treba utehe...

Sedem na klop in se vtopim v misli. Neprestano se mi pojavlja pred očmi mala, mračna soba, kjer leži ona na visokem odru, obdana od vencev, bleda, brezžitna, a še po smrti krasna... V visokih vejah vitkih smrek pa šušti veter... Zdi se mi, da plava nad mano njen duh in da mi šepetne iz višave: »Živi, Zvonko moj, in bodi srečen...!«

A moja duša plaka...

Miranov.

Les šumi....

Zeleni les šumi, šumi....
Prav kakor da bi to odmev
planinskih vil bil pesmi,
opojen, tih njegov je spev....

In žarki lune trepetajo
nad njim kot kite zlatih las....
Ves v blaženstvu se koplje
skrivnostni širni nočni kras....

V mladostni sreči svet drhti,
na vzhodu blesk se zvezd topi....
Le lahno, kakor v sanjah
zeleni les šumi.... šumi....

V. M.

Tožba tovarniškega delavca.

Kako si srečen kmet, ker sam si svoj gospod
in spoštovan od vseh ljudij si in povsod;
a meni vsakdo zavkazuje
in malokdo le me spoštuje!

Naj ubijam z delom celi dan se, celo noč,
gospodu nikdar ni dovolj. Je li mi moč
storiti to, kar on zahteva,
ne vpraša, vedno le veleva.

Da bode me odslovil, dan za dnem grozi,
ker ne storim dovolj. In človek naj trpi,
se trudi, vbija naj se vedno,
porabi moč naj še posledno,

da sebe, ženo in otrok nedolžnih broj
si preživi; in še zato je hud že boj,
ker se zaslužek mi vtrguje,
ker starost me že nadleguje.

Dovolj! Ne tožim več! Trpel sem vedno rad,
trpel sem že, ko bil sem še krepak in mlad.
Na starost rad le bi počival,
prostost bi kmeta rad užival.

Nikolajev.

Listnica uredništva.

Samko Cvetkov Marin: Rokopis Vaše črtice Vam vrnemo. Morda ga porabite v kakem drugem listu. Zdi se nam, če bi si izbrali primernejši sujet, da bi nam mogli napisati kaj prav lepega. — Kiřanim F.: Vaše prve pesmice seveda ne moremo vsprejeti. Rajše čitajte mnogo slovenskih pisateljev, da Vam jezik gladkeje steče. Pozdrav! Veseli nas, da nas v tujini ne pozabite. — Ivan z Bregov: »Omladina« niti z daleka ne namerava razširjati idejo kakega literarnega prevrata, čeravno z današnjim stanjem naše literature ne moremo biti zadovoljni. Srednješolski spisi seveda ne morejo biti dovršeni umotvori, a zdi se nam, da treba našim tovarišem po srednjih šolah prijateljskega sveta in navodila v onem času, ko se začenja pojavljati želja po pisateljstvu v dijaštvu. Talentom pomagati, jih s priobčevanjem spodbujati; slabe spraviti na druga, zanje plodonosna pota, to je naloga naše priloge. Poročajte nam kaj o dijaških razmerah na Vašem zavodu. Na zdar! — Šelski: Ideje naj bodo visoke, beseda jasna, oblika pravilna! Pesmica »Prihaja, drugič« bi nam še najbolj ugajala, pa nasprotuje najjednostavnejšim metričnim pravilom.

Prihodnja številka „Priloge“ izide meseca prosinca. Doneski naj se pošiljajo zadostno frankirani uredništvu do 15. grudnia. Priloga se pošilja le dijaškim naročnikom.